

DOI https://doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2026-6-8
УДК 72.01
ORCID ID: 0000-0002-6838-0770
ORCID ID: 0000-0001-5024-2233

Анатолій Дехтяр
доктор технічних наук, професор,
професор кафедри архітектурних конструкцій
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
anatolii.dekhtiar@naoma.edu.ua

Кирило Комаров
кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри архітектурних конструкцій
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
kyrylo.komarov@naoma.edu.ua

КИЇВСЬКИЙ БУДИНОК МЕБЛІВ:АРХІТЕКТУРНО-КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ УНІКАЛЬНОЇ СПОРУДИ

Анотація. ***Мета статті*** – дослідити архітектурно-конструктивні особливості Київського Будинку меблів (1967–1984), спроєктованого архітектором Наталією Борисівною Чмутіною у складі авторського колективу КиївЗНДІЕП. Споруда є унікальним прикладом радянського модернізму з висячим мембранним металевим покриттям, що не має аналогів у цивільному будівництві України. ***Методи дослідження*** – аналіз наукових публікацій, архівних матеріалів та авторського інтерв'ю з головним конструктором споруди Л. Дмитрієвим (2008). Для транскрибування аудіозапису інтерв'ю використано моделі штучного інтелекту OpenAI та Anthropic; отриману транскрипцію перевірено авторами. ***Результати.*** Висвітлено передісторію проєкту, склад авторського колективу, функціональну концепцію будівлі та новаторське конструктивне вирішення покриття у вигляді сталевої мембрани розмірами 63,3×63,3 *м*. Описано конструктивні особливості покриття будівлі: зовнішній стиснутий контур на колонах, дві діагональні жорсткі балки та чотири трикутні мембрани зі сталевого листа завтовшки 4 *мм*. Показано роль інженерно-дослідницької школи КиївЗНДІЕП у розробці каталогу вантових покриттів для цивільних споруд. У 1982 р. авторський колектив конструкторів отримав Державну премію УРСР за цикл робіт з висячих покриттів. ***Висновки.*** Будинок меблів є визначною пам'яткою київського модернізму, що поєднує естетичну довершеність та інженерне новаторство і потребує збереження як об'єкт архітектурної спадщини.

Ключові слова: київський модернізм, Наталія Чмутіна, Леонід Дмитрієв, Будинок меблів, висяче покриття, металева мембрана, КиївЗНДІЕП, архітектурна спадщина.

Anatolii Dekhtiar
Doctor of Technical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Architectural Structures
National Academy of Fine Arts and Architecture
anatolii.dekhtiar@naoma.edu.ua

Kyrylo Komarov
PhD in Architecture, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Architectural Structures
National Academy of Fine Arts and Architecture
kyrylo.komarov@naoma.edu.ua

KYIV HOUSE OF FURNITURE: ARCHITECTURAL AND STRUCTURAL FEATURES OF A UNIQUE BUILDING

Abstract. ***The purpose of the article*** is to investigate the architectural and structural features of the Kyiv House of Furniture (1967–1984), designed by architect Nataliia Chmutina and her team at KyivZNDIEP. The building is a unique example of Soviet modernism featuring a suspended metal membrane roof with no analogue in Ukrainian civil construction. ***Research methods*** include analysis of scholarly publications, archival materials, and the

author's interview with the building's chief structural engineer L. Dmitriev (2008). ***Results.*** The article covers the background of the project, the composition of the design team, the functional concept of the building, and the innovative structural solution of the 63,3×63,3 *m* steel membrane roof. The structural mechanism is explained: a compressed outer contour on columns, two diagonal stiffening beams, and four triangular membranes of 4 *mm* steel sheet. The role of the KyivZNDIEP engineering school in developing a catalogue of cable-supported roofs for civil buildings is highlighted. In 1982 the structural engineering team was awarded the State Prize of the Ukrainian SSR for the cycle of works on suspended roofs. ***Conclusions.*** The House of Furniture is a remarkable monument of Kyiv modernism, combining aesthetic perfection with engineering innovation, and deserves preservation as an object of architectural heritage.

Key words: Soviet modernism, Nataliia Chmutina, House of Furniture, Kyiv, suspended roof, metal membrane, KyivZNDIEP, architectural heritage.

Постановка проблеми. Архітектурна спадщина радянського модернізму в Україні нині перебуває під подвійною загрозою: фізичного занепаду й ідеологічно вмотивованого знесення. Водночас серед споруд цього часу є справжні шедеври інженерно-архітектурної думки, які потребують наукового осмислення та захисту. Одним із таких об'єктів є Київський будинок меблів на бульварі Миколи Міхновського, 23 – унікальна споруда з висячим металевим мембранним покриттям, яка не має аналогів у цивільному будівництві України. Незважаючи на очевидну архітектурну та інженерну цінність будівлі, вона досі не має статусу пам'ятки культурної спадщини, а її конструктивні особливості залишаються маловідомими науковій спільноті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Творчий шлях Н. Чмутіної – головного архітектора проєкту – висвітлено у монографії О. Мазніченко та в енциклопедичних виданнях. Модерністський підхід в її проєктній діяльності, зокрема стосовно Будинку меблів, розглянуто у статті Д. Антонюка та О. Мазніченко [1]. Інженерний внесок головного конструктора споруди Л. Дмитрієва у розробку висячих покриттів висвітлено у ювілейній статті В. Гордєєва та А. Перельмутера [3]. Водночас у науковій літературі немає комплексного дослідження архітектурно-конструктивних особливостей Будинку меблів як цілісного об'єкта.

Мета статті – дослідити та систематизувати архітектурно-конструктивні особливості Київського Будинку меблів, розкрити роль авторського колективу та інженерної школи КиївЗНДІЕП у його створенні, обґрунтувати цінність споруди як пам'ятки радянського модернізму.

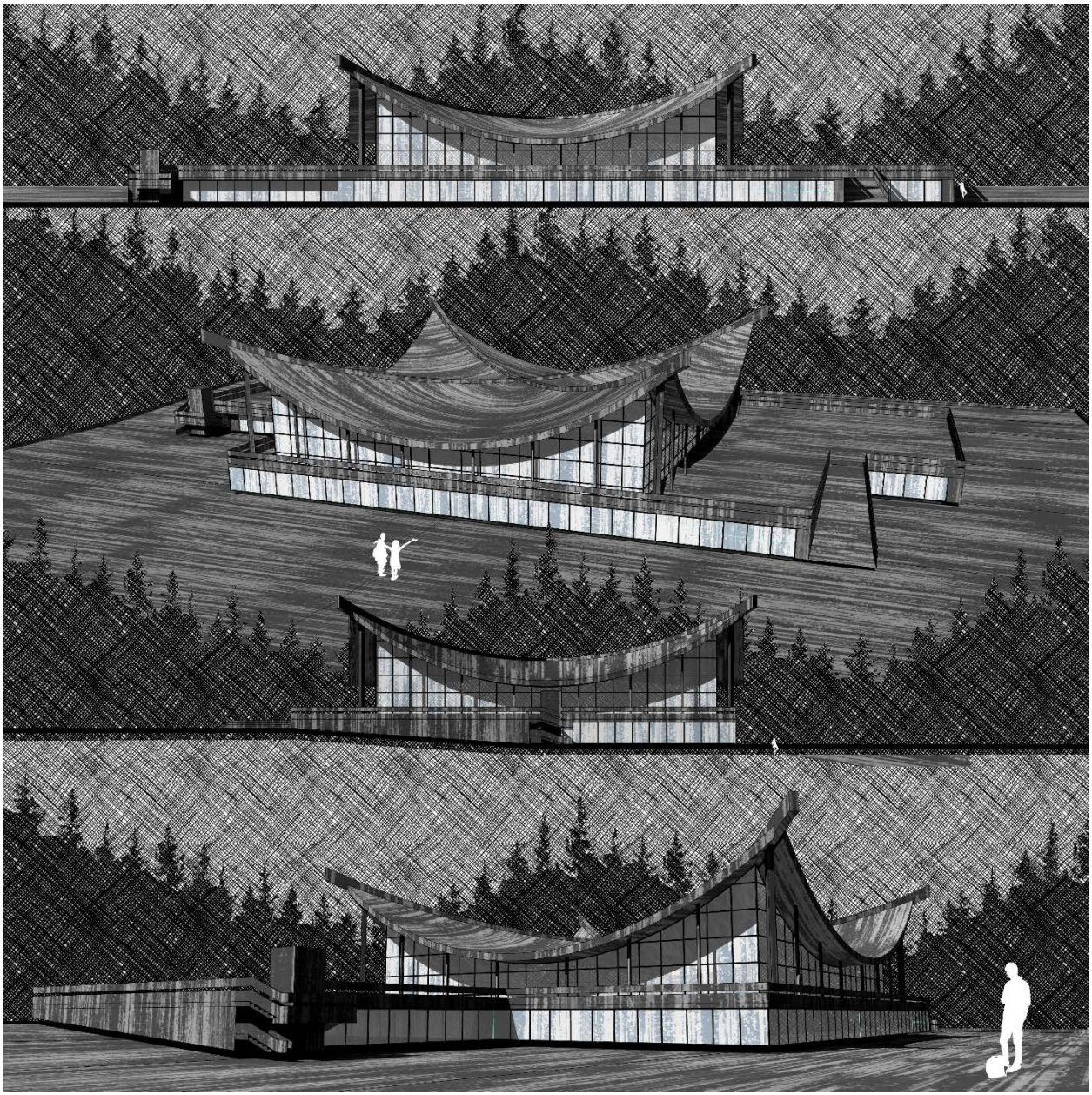
Виклад основного матеріалу. Будинок меблів на бульварі Дружби народів (нині бульвар Миколи Міхновського) у Києві створено за проєктом авторського колективу Київського зонального науково-дослідного й проєктного інституту (КиївЗНДІЕП). Історія створення об'єкта охоплює 1967–1984 роки і включає кілька етапів: розробку конструктивного рішення без прив'язки до конкретної будівлі (з 1967 р.), проєктування (1970–1971 рр.) та будівництво, яке завершилося введенням в експлуатацію і відкриттям Будинку для покупців у 1984 році. Автор проєкту і керівник авторського колективу Н. Чмутіна (1912–2005) – народний архітектор УРСР, кандидат архітектури, професор, почесний академік Української академії архітектури [1, с. 7]. Співавторами виступили архітектор Ю. Чеканюк та інженери-конструктори Л. Дмитрієв, Ю. Ребров і В. Гордєєв.

Задум споруди мав чітко виражений багатофункціональний характер: будівлю проєктували одночасно як торговий центр і виставковий павільйон (іл. 1).

Окрім торговельних залів, тут передбачалося відтворення інтер'єрів реальних квартир із прикладами меблевих композицій. Великі скляні вітрини мали забезпечувати огляд меблів у будь-яку пору доби. Згодом Будинок меблів став найбільшим меблевим гіпермаркетом країни на той час.

Конструктивна концепція покриття стала головним архітектурним і інженерним досягненням споруди. У світовій практиці більшість великопрогонних будівель для перекриття широких залів застосовують купольні чи шатрові конструкції. У Києві ж сформувалася власна традиція висячих покриттів з увігнутим профілем, яку розвивав КиївЗНДІЕП: першою такою спорудою став Володимирський ринок (1965–1968, арх. Ратушинський, інж. Дмитрієв), а Будинок меблів став наступним кроком у цьому процесі [3, с. 189].

Конструктивне вирішення покриття Будинку меблів є унікальним. Це висяча металева мембрана розміром 63,3×63,3 метра. Л. Дмитрієв в інтерв'ю, даному К. Комарову, так описав принцип роботи конструкції: «Зовнішній стиснутий контур спирається на колони. Вигин дає змогу абсолютно рівномірно завантажувати весь контур, бо якщо кривина однакова, то зусилля у всіх стойках однакові. Таким чином, вага споруди абсолютно рівномірно розподіляється по контуру за рахунок цих кривих. Всередині проходять дві

Іл. 1. Київський Будинок меблів. [Цифрова модель та графічна подача К. Комарова]

діагональні жорсткі нитки у вигляді балок. І вже між ними і контуром кріпляться чотири трикутні мембрани, які зроблені зі сталевого листа» [4].

Ключовим питанням під час проєктування була зсувна жорсткість покриття: традиційна вантова сітка з незакріпленими вузлами не сприймає зусиль зсуву і може легко деформуватися. Інженерне вирішення полягало у використанні суцільного сталевого листа замість сітки тросів, що надало конструкції необхідної жорсткості і дало змогу розраховувати її як оболонку. Покриття зібране з окремих металевих панелей завтовшки 4 *мм*, зварених між собою під час монтажу. Товщина листа визначалася не розрахунком міцності, а вимогою до корозійної стійкості – менший розмір міг зазнати корозії [5].

Діагональні троси разом з опорним контуром слугували опорою для металевих мембран; поверх мембран монтувалися ізоляційні та ущільнювальні плити й оцинковані листи. У результаті дах набув характерного увігнутого профілю, який разом із суцільним периметром скляних вітрин утворив пізнаваний силует будівлі. Для відведення атмосферних опадів із увігнутого даху були передбачені спеціальні жолоби та дренажна система.

На думку Л. Дмитрієва, будинок меблів – це вдалий приклад співпраці архітектора й інженера. Конструктивне вирішення покриття виникло раніше за

конкретний архітектурний проєкт: «Зазвичай буває навпаки, що приходить архітектор і каже, що я хочу щось таке, а тут була вже готова конструкція і, якраз, усі пропорції були доведені архітектором. Це був хороший приклад роботи з архітектором» [4]. За словами інженера, Н. Чмутіній вдалося «… перетворити все це на архітектурну споруду, а не просто на інженерну» [4].

Д. Антонюк та О. Мазніченко характеризують результат так: «Покрівля будинку меблів – висяча металева мембрана вражає відвідувачів великопрогонним перекриттям. Естетичну довершеність пізнаваного силуету, новаторські конструктивні рішення, функціональну доцільність можна вважати одним із найкращих зразків радянського модернізму» [1, с. 10].

Просторове вирішення Будинку меблів стало наслідком більш широкої науково-дослідницької програми КиївЗНДІЕП: у 1970-х роках інженери інституту розробили каталог ефективних конструктивних рішень висячих покриттів для універсамів, критих ринків і спортивних споруд. У 1982 р. колективу інженерів і архітекторів – Г. Авдєєву, А. Аніщенко, Б. Беднарському, Г. Б. Гільману, Л. Дмитрієву, А. Заварову та В. Штольку – була присуджена Державна премія УРСР у галузі науки і техніки за цикл робіт «Дослідження, розробка та впровадження висячих покриттів цивільних будівель та споруд в Українській РСР» [3, с. 189].

На авторське свідоцтво на конструкцію «висяче покриття будівель і споруд» Л. Дмитрієв разом із колегами отримали патент ще до початку будівництва Будинку меблів. В інтерв'ю інженер згадував: «Коли я завершив вишукування, я повідомив, що є таке рішення конструктивне, от Чмутіна застосувала його. Звісно до того отримали авторське свідоцтво на нього. Лежить у мене вдома» [4]. В. Гордєєв та А. Перельмутер підтверджують, що «…економічність і архітектурна виразність» висячих покриттів Л. Дмитрієва, зокрема «…металічна мембранна конструкція покриття над салоном-магазином меблів (архітектор Н. Чмутіна)», отримали «…високу оцінку професійного співтовариства» [3, с. 189].

З тильного боку будинку розміщувався одноповерховий корпус зі складом і технічними приміщеннями, на даху якого розташовувався літній кафетерій на 35 місць. Після відкриття у 1984 р. будинок меблів отримав репутацію найбільшого меблевого гіпермаркету країни й досі зберігає лідерські позиції серед постачальників меблів в Україні.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. Київський Будинок меблів є визначним зразком радянського модернізму в Україні, що поєднує в собі сміливу архітектурну концепцію та унікальне інженерне рішення. Його висяче мембранне покриття площею понад 4 000 *м²* не мало аналогів у цивільному будівництві України і стало результатом цілеспрямованої науково-дослідної роботи КиївЗНДІЕП. Плідна співпраця архітектора Н. Чмутіної та інженера Л. Дмитрієва забезпечила органічне поєднання естетичних та конструктивних властивостей споруди, яка й сьогодні залишається функціонально ефективною.

Попри архітектурну та інженерну цінність, Будинок меблів не має статусу пам'ятки культурної спадщини. Результати дослідження можуть слугувати науковим підґрунтям для ініціювання охоронного статусу споруди, а також використовуватися в навчальному процесі під час підготовки архітекторів та інженерів-будівельників. Перспективою подальших досліджень є детальне обстеження технічного стану конструкцій і розробка рекомендацій щодо реставрації.

Інформація про використання штучного інтелекту. *Для транскрибування аудіозапису авторського інтерв'ю з головним конструктором Київського Будинку меблів Л. Дмитрієвим використано моделі штучного інтелекту OpenAI та Anthropic; отриману транскрипцію перевірено авторами.*

Список використаних джерел

1. Антонюк Д., Мазніченко О. Модерністичний підхід в архітектурі та житті Наталії Борисівни Чмутіної (До 110-річчя від дня народження). *Українська академія мистецтва: дослідницькі та науково-методичні праці* / Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. Київ, 2022. Вип. 32. С. 7–13. DOI: https://doi.org/10.32782/2411-3034-2022-32-1.

2. Дехтяр А. С., Стоянович С. В., Роздорожнюк О. Я., Комаров К. О., Тютіна Л. В. Роль кафедри архітектурних конструкцій у професійній підготовці майбутніх архітекторів. Історія, персоналії // Факультет архітектури НАОМА: історія, традиції та новаторство : колективна монографія / за заг. ред. О. Трошкіної. Київ : Креативна агенція «Артіль», 2025. С. 175–228. ISBN 978-617-8422-66-0.

3. Гордєєв В. М., Перельмутер А. В. Дмітрієв Леонід Георгійович – інженер, учений, педагог (до 90-річчя від дня народження). *Збірник наукових праць Українського інституту сталевих конструкцій імені В. М. Шимановського*. 2020. Вип. 25–26. С. 185–197.

4. Дмітрієв Л. Г. : [інтерв`ю з видатним вченим Леонідом Дмитрієвим] / спілкувався К. О. Комаров. Особистий архів К. О. Комарова. Київ, 2008. 16 арк. Рукопис.

5. Іспит для професора Л. Г. Дмітрієва. Частина 3 : відео YouTube. Mihasandr. URL: https://www.youtube.com/watch?v=r_-jPAX-wjY. Дата публікації: 27.06.2012. (дата звернення: 27.05.2026).

References

1. Antoniuk, D., Maznichenko, O. (2022). Modernistychnyi pidkhid v arkhitekturi ta zhytti Natalii Borysivny Chmutinoi [Modernist approach in the architecture and life of Natalia Borysivna Chmutina]. *Ukrainska akademiia mystetstva: doslidni ta naukovo-metodychni pratsi* [Ukrainian Academy of Arts: research and scientific-methodological works], 32, 7–13 [in Ukrainian]. DOI: https://doi.org/10.32782/2411-3034-2022-32-1.

2. Dekhtiar, A. S., Stoianovych, S. V., Rozdorozhniuk, O. Ya., Komarov, K. O., Tiutina, L. V. (2025). Rol kafedry arkhitekturnykh konstruktsii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh arkhitektoriv. Istoriia, personalii [The role of the Department of Architectural Structures in the professional training of future architects. History, personalities]. In O. Troshkina (Ed.), Fakultet arkhitektury NAOMA: istoriia, tradytsii ta novatorstvo [Faculty of Architecture of NAOMA: history, traditions and innovation] (pp. 175–228). Kyiv: Kreatyvna ahentsiia «Artil» [in Ukrainian].

3. Hordieiev, V. M., Perelmuter, A. V. (2020). Dmitriev Leonid Heorhiiovych – inzhener, uchenyi, pedahoh [Leonid Georgievich Dmitriev – engineer, scientist, teacher]. *Zbirnyk naukovykh prats Ukrainskoho instytutu stalevykh konstruktsii imeni V. M. Shymanovskoho* [Collection of scientific works of the V. M. Shimanovsky Ukrainian Institute of Steel Constructions], 25–26, 185–197 [in Ukrainian].

4. Dmitriev L. G. [Interview with the prominent scholar Leonid Dmitriev] / interviewed by K. O. Komarov. Personal archive of K. O. Komarov. Kyiv, 2008. 16 sheets. Manuscript.

5. Mihasandr (2012, June 27). *Ispyt dlia profesora L. H. Dmitrieva / Chastyna 3 [Exam for professor L. H. Dmitriev / Part 3]* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=r_-jPAX-wjY [in Ukrainian].

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 12.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.11.2026